

ČESKÁ REPUBLIKA NA PRAHU EVROPSKÉ UNIE

Luděk URBAN, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, Praha

1. Úvod

Na zasedání Evropské rady v Nice v prosinci 2000 a následujícím jednání v belgickém Laekenu v prosinci 2001 bylo oznámeno, že Evropská unie počítá s rozšířením zahrnujícím deset kandidátských zemí v nejbližším období. Do konce roku 2002 bylo skončeno projednávání zbývajících kapitol. Na historickém zasedání Evropské rady v Kodani v prosinci 2002 bylo rozhodnuto o přijetí deseti nových zemí do Unie, mezi nimi také České republiky. V dubnu 2003 byla s novými členskými zeměmi podepsána smlouva o přijetí, proběhla ratifikace smlouvy o přijetí v Evropském parlamentu a bude následovat ratifikace v národních parlamentech členských zemí. To by mělo umožnit, aby se nové členské země zúčastnily voleb do Evropského parlamentu, které se budou konat v polovině roku 2004. Zásadní rozhodnutí rozšířit členskou základnu Unie, z počátku o deset zemí a v dalším celkem o třináct nových zemí, je odrazem dvou skutečností: jednak velice pokročilého stupně integračního propojení deseti kandidátských zemí EU, jednak pochopení na straně patnácti členských zemí, že oddalovat přijetí těchto zemí je pro obě strany politicky neúnosné.

Cílem statí je nejdříve na řadě faktů dokumentovat, že intenzita integračního propojení České republiky dosáhla v druhé polovině roku 2002, tedy před vlastním vstupem, velmi vysokého stupně. V dalším však ukáží, že sama tato skutečnost ještě neznamenala, že byly odstraněny všechny překážky vstupu do Evropské unie. Řada z nich existovala na straně Unie, mnohé také na straně České republiky. Na údajích bude také doloženo, jakou podporu má vstup mezi českou veřejností a jak se tato podpora vyvíjela v posledních letech. V závěrečné části pojednám o perspektivě reálného přiblížování ČR k průměru EU.

2. Česká republika: jednou nohou v Evropské unii

Mezi deseti kandidátskými zeměmi, jež se kvalifikovaly k přijetí do Unie v uvedeném termínu, je také Česká republika. I o ní platí, že intenzita jejího integračního propojení dosáhla vysokého stupně, takže můžeme oprávněně říci, že je již „jednou nohou“ v Evropské unii. Lze to dokumentovat na těchto skutečnostech.

Česká republika již vytvořila **srovnatelné právní prostředí**, které se zásadně neliší od Evropské unie. Je to výsledek toho, že česká strana úspěšně projednala všechny kapitoly, v nichž je shrnuta evropská legislativa a také ji z větší části zavedla do svého právního systému. Poslední hodnotící zpráva Evropské komise o České republice z roku 2002 mohla proto konstatovat, že „celkově dosáhla Česká republika vysoké úrovně souladu s aquis v mnoha oblastech a značně pokročila i v dosažení odpovídající administrativní kapacity pro jeho zavedení“ (EK, 2002, s.

*) Stať se opírá o příspěvek do výzkumného záměru Fakulty národohospodářské VŠE podpořeného grantem MŠMT ČR č. MSM 311500001, který byl dokončen v říjnu 2002.

24). Česká strana přijala a do své praxe zavedla naprostou většinu legislativy, která se týká čtyř svobod vnitřního trhu Unie (volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu), převzala většinu sociální a ekologické legislativy, pravidla hospodářské soutěže, právo společností, daňovou legislativu (s omezeným přechodným obdobím), legislativu týkající se ochrany spotřebitelů, celní správy, abych uvedl ty nejdůležitější. Určité zpoždění má ČR v legislativě týkající se veřejných zakázek, vzájemného uznávání odborné kvalifikace a části veterinární legislativy a má před sebou dokončení harmonizace určitých sazeb DPH a spotřebních daní. Unie připouští na omezenou dobu a pouze v okrajových oblastech nenarušujících fungování vnitřního trhu tzv. přechodná období. Ta však neznamenají výjimku, ale pouze časový odklad pro zavedení určité legislativy. Česká strana vyjednala časově omezené přechodné období u životního prostředí (především jde o odklad výstavby čistíren odpadních vod do konce roku 2010), nákupu nemovitostí osobami, které nemají trvalý pobyt v ČR, u daní (zejména dočasné snížení daně z přidané hodnoty u dodávek tepelné energie a stavebních prací), u energetiky (odklad termínu k vytvoření nouzových zásob ropy a ropných výrobků).¹⁾ Největší slabinou, konstatovanou ovšem u všech kandidátských zemí, je připravenost administrativy, která je nezbytná pro zavedení, vynucování a kontrolu unijní legislativy. I když pokrok na české straně je příznivě oceňován, slabá místa byla na konci roku 2002 ještě v zemědělství, ochraně životního prostředí, v regionální politice a v ochraně hranic, v kapacitách pro správu fondů poskytovaných kandidátské zemi z rozpočtu EU.

Česká republika se tak úspěšně vyrovnává s těmi kritérii, která jsou pro přijetí do Unie rozhodující. K těmto kritériím nepatří stupeň reálné konvergence (měřené úrovní reálného HDP na obyvatele v kandidátské zemi ve srovnání s průměrem členských zemí). Konkrétní úroveň tohoto ukazatele je sice také sledována, ale není hodnocena jako kritérium podmiňující vstup do Unie. K těmto kritériím nepatří také ukazatele nominální konvergence (zejména blízkost a udržitelnost míry inflace, jak je tomu při přechodu k měnové unii, známá Maastrichtská kritéria). Ani toto kritérium není posuzováno jako určující pro vstup do Unie. Tím základním kritériem je, jak vyplývá ze známých Kodaňských kritérií, konvergence systémová a institucionální (podrobněji viz RASES, 2001a, s. 45).

Institucionální konvergence znamená, jak potvrzuje komisař pro ekonomické a měnové záležitosti S. Solbes, „konvergenci v oblasti základního práva, tržní regulace a jejích institucí, nástrojů hospodářské politiky a také konvergenci v kapacitách nutných pro jejich implementaci a vynucování. Tyto prvky jsou klíčem k tomu, aby byl zajištěn silný a udržitelný proces dohánění a měl by umožnit, aby nové členské státy mohly úspěšně participovat v záležitostech Evropské Unie“ (viz EC, 2001c). Projevuje se tedy v tom, že kandidátská země se soustředí na vytvoření srovnatelného právního prostředí, které činí zemi kompatibilní z institucionálního hlediska (pod tím se rozumí také vytvoření potřebných administrativních kapacit). Z hlediska kompatibility svého institucionálního prostředí se Česká republika velice přiblížila 15 členským zemím. Právě tato okolnost byla znovu v poslední hodnotící zprávě Evropské komise kladně oceněna. Lze k tomu navíc dodat, že převzetí unijní legislativy a vytvoření systémového prostředí, které se opírá o *aquis communautaire* a které spojuje členské země, je největším přínosem vstupu do EU pro ČR.

Česká republika je už nyní silně **obchodně propojena** se zeměmi Unie. Poslední hodnotící zpráva EK mohla proto konstatovat, že česká ekonomika je nejen velice otevřená, ale že obchodní integrace s EU dosáhla vysoké úrovně. Zatímco v roce

1) Přehled přijatých přechodných období je k dispozici na: www.euroskop.cz/euroskop/site/cr.

1997 dosahovaly vývozy a dovozy zboží a služeb zhruba 117 % HDP, stoupl tento poměr v roce 2001 na více než 145 %. Vývozy do zemí EU mají zřetelný stoupající trend a z podílu na úrovni 60 % v roce 1997 vzrostl tento podíl v roce 2001 zhruba na 69 %. Dovozy ze zemí Unie mají poněkud nižší podíl: kolem 62 %. Zahraniční obchod ČR, jak už konstatovala dříve Evropská komise a také zpráva Světové banky z roku 1999, se ve vývozu soustředí na velice vysokou úroveň technologie a průmyslového zboží náročného na kapitál s důrazem na pozemní vozidla a elektrické strojní vybavení (viz EK, 2002).²⁾ Nejen to: stupeň obchodní integrace byl dokonce už v roce 1998 o něco vyšší než je průměr členských zemí, pokud ho měříme mírou vnitrouniního obchodu. Vedle toho nutno zaznamenat, že obchodní deficit, který doprovázel obchodní vztahy mezi ČR a EU po dlouhou dobu, se po roce 1997 začal snižovat a ČR dosáhla dokonce v roce 1999 mírného přebytku. Mírný nárůst deficitu obchodní bilance ČR se zeměmi EU v posledním období odráží zhoršení konjunktury v západní Evropě, které se dotklo také českého vývozu, zatímco růst českého dovozu vzhledem k vyšší domácí ekonomické dynamice pokračoval. Důležité je však konstatování, že přes vysoký podíl zemí EU v českém zahraničním obchodě není teritoriální orientace směrem k zemím EU hlavní příčinou nerovnováhy ekonomických vztahů ČR (těžiště deficitu obchodní bilance vzniká v obchodě s jinými oblastmi).

Také **přívliv zahraničních investic**, z nichž kolem 80 % přichází ze zemí EU, svědčí o vysoké míře integračního propojení ČR už v období před vstupem. Česká republika se stala po roce 1997 velice přitažlivým místem pro zahraniční firmy a jejich investice a v roce 2000 se zařadila na první místo jak v zásobě zahraničního kapitálu na obyvatele, tak i ročních přírůstcích zahraničních investic.

Tabulka 1

Přímé zahraniční investice ve vybraných kandidátských zemích (1997 – 2001)

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko	Slovinsko
Zásoba na obyvatele (EUR, r. 2001)	2284	1790	952	521	1527
Roční příliv jako % HDP	7,8	4,3	4,2	4,4	1,4

Pramen: CEC, 2002a, s. 109-110.

Sílicí přívliv zahraničního kapitálu do ČR je nejen výsledkem přijatých investičních pobídek, ale také toho, že zahraniční investoři, ať ze zemí EU nebo dalších zemí, anticipují přijetí naší země do Unie. Zlepšující se vyhlídky vstupu země do EU znamenají zvýšení její důvěryhodnosti. Potvrzují, že země přijala civilizované standardy chování vlády, soudů, veřejné správy a také velké části podniků a jejich vedení.

O důvěryhodnosti ČR vypovídá také **přívliv prostředků z předvstupních fondů**. Původně šlo po roce 1990 o program PHARE, jehož priority byly z počátku stanoveny velmi obecně (podpora rozvoje soukromého sektoru, rozvoj lidských zdrojů, rozvoj dopravní infrastruktury, modernizace zemědělství, regionálního rozvoje, ochrana životního prostředí, příprava pracovníků státní správy). Od roku 1994 s nastartováním tzv. předvstupní strategie byla orientace programu PHARE uprave-

2) Světová banka ve své zprávě z roku 1999 uvedla hodnocení vývoje zbožové struktury českého vývozu v období 1993 – 1999 slovy, že jde o „celkově působivý výsledek“, také s ohledem na to, že stroje a dopravní prostředky se v roce 1999 staly naprosto dominantní položkou českého vývozu (podíl 47,0 %) a dodala, že v několika sektorech české ekonomiky „vznikly mezinárodně konkurenceschopné průmyslové kapacity“ (WB, 1999, s. 99,101).

na a objem zdrojů značně zvýšen. V letech 1995 – 1999 získala ČR z tohoto programu celkem 12 mld. Kč (ročně 2,5 mld. Kč). V přepočtu na obyvatele ČR to představovalo zhruba 2000 Kč ročně (viz ICEU, 2000, s. 2).

Program PHARE pokračuje i po roce 2000 a byl zabudován do rozpočtového rámce Unie do roku 2006. Jen do roku 2002 ČR získala z tohoto titulu 79 mil. EUR ročně (2,8 mld. Kč ročně). Prostředky mají být využity z 70 % na investiční účely (budování dopravní a energetické infrastruktury, ochrana životního prostředí apod.), 30 % má být použito na posilování administrativních struktur nezbytných pro přebírání a zajišťování legislativy Unie (hlavně legislativy vnitřního trhu). Od roku 2000 se vedle programu PHARE objevuje nová forma předvstupní pomoci: programy ISPA a SAPARD, čímž se objem finanční pomoci více než zdvojnásobuje. K investicím do dopravní infrastruktury a do zlepšování podmínek životního prostředí je určen program ISPA, kdežto druhý program zahrnuje pomoc na rozvoj zemědělství a venkova. Dohromady má být každoročně až do okamžiku vstupu uvolňováno pro potřeby České republiky zhruba 171 mil. EUR. Všechny tři předvstupní programy budou však přijetím ČR do Unie ukončeny. Účast v nich slouží proto zároveň jako příprava na začlenění do strukturálních fondů Unie, k čemuž dojde po přijetí. Rozsáhlá a nenávratná finanční a poradenská pomoc Unie, která v této podobě nebyla praktikována v předchozích rozšířeních, potvrzuje důvěru nejvyšších institucí Unie, jež pohlížejí na ČR jako na budoucího člena.

3. Problémy s rozšířením na straně Evropské unie

Sama skutečnost pokročilého stupně integrace ČR už v předvstupním období ještě neznamená, že byly odstraněny všechny překážky na její cestě do Unie. Řada těchto překážek existovala na straně Unie, řada předvídatelných nákladů a rizik pak na straně České republiky. Zastavme se nejdříve u bariér, které vystupovaly na straně Unie. Patří k nim:

a) nalezení stanoviska v otázce **zapojení do společné zemědělské politiky** (především aplikace přímých plateb zemědělcům v nových členských zemích), které by bylo přijatelné pro stávající i budoucí členy Unie,

b) odstranění obav členských zemí z **vysokých nákladů** na východní rozšíření, které by si vynucovalo přerozdělení výdajů na společnou zemědělskou politiku a výdajů na strukturální (regionální) politiku ve prospěch nových zemí,

c) překonání obav určitých skupin obyvatelstva členských zemí (zejména sousedících s novými členskými zeměmi, ale i dalších) z **uvolnění pohybu osob**, které se dotýká situace na jejich pracovním trhu, ale má i další důsledky (vzrůst kriminality),

d) vyřešení problému, který se dotýká nových členských zemí: nebezpečí, že nové členské země budou v prvních letech **čistými plátcí do evropského rozpočtu**,

e) země Unie mají problém s **přesvědčováním svých obyvatel**, že rozšíření na Východ bude prospěšné pro stávající členské země,

f) země Unie se potýkají s problémem **nižší ekonomické výkonnosti**, především v druhé polovině 90. let a zejména vůči USA,

g) země Unie se nacházejí uprostřed velice intenzivní diskuse o tom, jakou **podobu by měla mít Unie**, až počet jejích členských zemí dosáhne 25 a více. Ve hře jsou návrhy, které se týkají postavení Komise, úlohy Evropského parlamentu, vztahu mezi národními parlamenty a Radou jako zákonodárným orgánem Unie, návrhy na volbu evropského prezidenta, vypracování evropské ústavy, která by nahradila existující smlouvy. Nadcházející rozšíření Unie v nejbližším období o deset nových zemí je velkým a pravděpodobně největším podnětem těchto diskusí.

Společná zemědělská politika patří k prvním společným politikám Evropského společenství. Zakotvena v Římské smlouvě odrážela mimořádnou a specifickou situaci členských zemí v 50. letech. Byly tehdy závislé na dovozu zemědělské produkce a považovaly proto dosažení potravinové soběstačnosti za svůj prioritní úkol, diktovaný navíc klimatem studené války. Přijatá politika se proto orientovala na všestranné podněcování zemědělské produkce a používala k tomu vysokých celních bariér, exportních subvencí a také některých netradičních nástrojů: administrativně určených cen. Nedostatek potravin se brzo přeměnil v jejich nadbytek, což ale nevedlo k ústupu od této politiky. Reforma společné zemědělské politiky z roku 1992 zachovala všechny její základní rysy. A tak se stalo, že neochota přistoupit k její radikální reformě způsobila obrovský nárůst výdajů na podporu zemědělského sektoru. Přes určitý pokles relativní váhy výdajů na zemědělství odčerpávala společná zemědělská politika v roce 2000 přes 45 % výdajové stránky evropského rozpočtu a zůstává největší výdajovou položkou (při 4,5% podílu na celkové zaměstnanosti v zemích Unie).

Dosavadní orientace společné zemědělské politiky byla znovu potvrzena na jaře roku 1999 na zasedání Evropské rady v Berlíně, kdy se schvaloval rámec evropského rozpočtu na léta 2000 – 2006. Rozpočtový výhled počítal s tím, že někdy v období do roku 2006 se počet členských zemí rozšíří o některé z kandidátských zemí, a také s tím v rozpočtu počítal. Na druhé straně se však nepředpokládalo, že by se nové členské země mohly zapojit do společné zemědělské politiky, že by se mohly podílet na jejich fondech a mohly tak počítat s přímými platbami obvyklými u zemědělců v 15 členských zemích. Přijatý rozpočtový výhled do roku 2006 dával jasně najevo, že členské země nehodlají v souvislosti s rozšířením nijak zásadně reformovat společnou zemědělskou politiku a že se tato politika nebude uplatňovat vůči novým členům.

V jednáních s kandidátskými zeměmi se tak v letech 2001 – 2002 střetla dvě protichůdná stanoviska. Jedno stanovisko zaujaté společně všemi členskými zeměmi vyjadřovalo neochotu začlenit nové členské země do společné zemědělské politiky, druhé stanovisko podporované prakticky všemi kandidátskými zeměmi operovalo argumentem, že by to znamenalo „druhořadé postavení“ nových zemí. Obě postoje se opíraly o určité argumenty, které stručně připomenou.

Členské země se přidržovaly závěru, který byl poprvé uveřejněn v dokumentu Agenda 2000 (1997) a který byl vypracován sice Komisí, avšak byl přijat všemi členskými zeměmi jako vodítko jejich politiky v roce 1999. Argument zní takto: zemědělství kandidátských zemí stojí před zcela jinými úkoly než zemědělství členských zemí a musí proto nejdříve projít náročným procesem restrukturalizace a modernizace, který bude spojen také se snížením počtu osob činných v tomto sektoru. Uvedne, že v roce 2001 bylo v zemědělství v Polsku zaměstnáno 19,2 % činného obyvatelstva, v Bulharsku 26,7 % a v Rumunsku dokonce 44,4 % (pro srovnání: v ČR jen 5,6 %, což je mezi kandidátskými zeměmi nejnižší podíl, nepočítáme-li Maltu). Přímé platby zemědělcům kandidátských zemí by jen přispěly k extenzivnímu i intenzivnímu rozvoji tohoto sektoru, k dalšímu růstu nabídky zemědělské produkce, tedy k problému, s nímž Unie už léta bojuje. Navíc Komise ve svém rozboru připomněla také to, že výplata přímých plateb by vedla k obrovským sociálním rozdílům, nejen na vesnici (viz Agenda, 2000, 1997).³⁾

Stanovisko druhé strany prosazované tvrdě zejména polskou stranou se opírá o prostý argument: odpírání přímých plateb hned po vstupu je odsouzení nových zemí k „druhořadému členství“. Zemědělci budou znevýhodněni, konkurence-

3) Na s. 99 se říká: „Místo přímých plateb zemědělcům značný objem prostředků by měl být v těchto zemích použit, alespoň během přechodného období, na strukturální reformy a rozvoj venkova.“

schopnost na evropském trhu nebude probíhat za rovných podmínek. Nemluvě o tom, že důsledkem tohoto rozhodnutí bude, že se jinak integrovaná Evropa rozdělí ve své zemědělské politice na dvě skupiny, fungující podle různých pravidel, s různými cenami a různou cenovou tvorbou a s komplikacemi ve vzájemném obchodu.

Náročná jednání v prosinci 2000 v Bruselu a koncem roku 2002 v Kodani přiměly Unii k určitému ústupku od původního zcela odmítavého stanoviska z roku 1997. Země Unie přistoupily nejdříve na to, aby nové země byly do společné zemědělské politiky zapojeny postupně, od roku 2004, a to tak, že se přímé platby budou každoročně zvyšovat o 5 %, takže z počáteční úrovně 25 % nynější úrovně vyplácené zemědělcům v Unii by se zemědělci v nových zemích mohli v plné míře, jako rovnocenní partneři, na přímých platbách podílet až v roce 2013. Česká strana navíc vyjednala možnost zvýšení úrovně přímých plateb (o 20 % než byl původní návrh) využitím prostředků Unie na rozvoj venkova, jejichž objem byl rovněž zvýšen případným využitím národních zdrojů. I toto konečné stanovisko je ústupkem Unie, protože řada členských zemí (vedle Německa, Nizozemska také Švédsko a Velká Británie) byla proti tomu, aby se přímé platby zemědělcům v nových zemích vyplácely, a to ani v omezeném měřítku.

Obava členských zemí z nadměrně vysokých nákladů východního rozšíření má od samého začátku značnou váhu a vyvolává u veřejnosti a některých politických seskupení členských zemí negativní postoj vůči němu. Tyto obavy plynou ze dvou skutečností. Dvě aktivity Unie (společná zemědělská politika a výdaje z tzv. strukturálních fondů), které odčerpávají dohromady kolem 80 % výdajů evropského rozpočtu, představují právě tu agendu, na jejímž udržení a neměnnosti jsou citlivě závislé členské země, některé více, jiné méně. Především jde o skupinu zemí, jejichž zemědělství si na výdaje ze zemědělských fondů Unie dlouhodobě zvyklo (jde zejména o Francii a Španělsko). Další je skupina zemí, které jsou podílníky na výdajích ze strukturálních fondů (patří k nim zejména Portugalsko, Španělsko, Řecko a Irsko).

Obavy pramení ze dvou příčin: jednak z toho, že přijetí velké skupiny zemí ze střední a východní Evropy, které jsou „chudé“, by mohlo vyvolat nutnost jiného přerozdělení prostředků, jež zatím plynou „starým“ členským zemím. Uvedme, že v členských zemích je dobře známo, že jen ve dvou kandidátských zemích (Polsku a Rumunsku) je více zemědělců než v celé Unii, že plocha obdělávané zemědělské půdy se zdvojnásobí a že tudíž aplikace stávajících pravidel společné zemědělské politiky na tyto země by musela znamenat značné „ochuzení“ zemědělců ve „starých“ členských zemích (za předpokladu, že se objem zemědělských fondů nezvýší). Totéž platí pro regionální politiku EU, která se v budoucnu musí vyrovnat s tím, že všechny regiony střední a východní Evropy (s výjimkou Prahy a Bratislavského kraje) jsou pod úrovní 75 % HDP na obyvatele, což je kritická mez pro kvalifikaci regionu na získání finanční podpory ze strukturálních fondů. Zase se stejnými důsledky: nutnost přerozdělení existujícího objemu prostředků by značně „ochudilo“ ty členské země, které jsou jejich hlavními recipienty (Irsko, Portugalsko, Španělsko a Řecko).

Pokud by se Unie chtěla vyhnout přerozdělování existujících zdrojů (80 % evropského rozpočtu), pak jedinou cestou je zvýšení odvodů členských zemí do tohoto rozpočtu. Proti tomu je odpor ze strany těch zemí, které jsou největšími přispěvateli evropského rozpočtu: nejen Německo a Nizozemska, ale i ostatní. Nadto se země Unie v roce 1999 pojistily proti jakýmkoli návrhům na zvýšení objemu evropského rozpočtu do roku 2006 tím, že společně odsouhlasily horní mez národních příspěvků: 1,27 % jejich hrubého národního produktu.

Zcela **volný pohyb osob** (především jako pracovníků) je další problém, který

Unie vyřešila tak, že vyšla vstříc požadavkům dvou zemí (Německa a Rakouska) na zavedení sedmiletého přechodného období, kdy volný přístup osob z nových členských zemí bude omezen. Členské země přitom poukazovaly na to, že to není poprvé, kdy je takové omezení ukládáno novým členům. V 80. letech byl stejný zákaz uvalen na tři středomořské země (Portugalsko, Španělsko a Řecko) s velkým rezervoárem volných pracovních sil, z jejichž přílivu měly obavu tehdejší „staré“ členské země. Omezení bylo tehdy časově omezeno na sedm let. Nynější rozhodnutí má však dvě zvláštnosti: především není příkazem zavazujícím všechny členské země, aby toto omezení zavedly. Ty, které se přívalu pracovníků z nových zemí neobávají nebo které samy pociťují potřebu nové pracovníky přitáhnout, mohou tak učinit okamžitě po rozšíření Unie. To už ostatně oznámily čtyři členské země: Švédsko, Nizozemsko, Dánsko a Irsko, Velká Británie oznámila dvouleté přechodné období. Pokud jde o země, které si toto omezení vynutily, musí po dvou letech věrohodně prokázat, že situace na jejich pracovním trhu je skutečně taková, že uvolnění pohybu osob nedovoluje. Potom lze omezení prodloužit na další tři roky se stejným postupem a poté na další dva roky, celkem na sedm let, bez možnosti toto přechodné období dále prodlužovat.

S tímto rozhodnutím Rady se specifickou, o které jsem se zmínil, se musí nové členské země smířit. Je však pozoruhodné, že vedle určitých skupin veřejnosti jsou to prakticky pouze odbory (ve dvou zmiňovaných zemích), které za tímto požadavkem stojí. Naproti tomu rozbor provedené nezávislými výzkumnými institucemi nebo svazy podnikatelů jednoznačně s tímto rozhodnutím nesouhlasí a poukazují na to, že pracovní trhy v těchto zemích nejsou ohroženy a že pro jejich ekonomický vývoj by bylo prospěšnější, kdyby tyto trhy byly otevřeny.⁴⁾ Zdá se, že vlády obou členských zemí, které tento požadavek formulovaly, byly pod tlakem určitých skupin veřejnosti a jednaly také s ohledem na blížící se parlamentní volby. Není proto vyloučeno, že samy tyto země ustoupí časem od požadavku, aby přechodné období skutečně trvalo až sedm let.

S přípravou vstupu kandidátských zemí se řeší také jejich povinnost odvádět do **evropského rozpočtu** určité částky podle pravidel rozpočtového hospodaření Unie. K těmto odvodům, které plynou do evropského rozpočtu automaticky, patří většina cel z obchodu s třetími zeměmi, dovozní přírážky na obchod se zemědělskými výrobky a podíl na vybrané dani z přidané hodnoty (1 %). K tomu přistupuje tzv. čtvrtý zdroj, kterým je podíl na domácím hrubém národním produktu, jenž nesmí překročit dohodnutou hranici. Na rozdíl od prvních tří zdrojů evropského rozpočtu, o čtvrtý musí Komise žádat v případě, že předchozí zdroje nestačí pokrýt výdaje. Zatímco objem prostředků, které by ČR měla odvádět do evropského rozpočtu, lze dosti přesně odhadnout, problém spočívá v načasování a v objemu prostředků, jež by měla ČR dostávat po vstupu. Je známo, že ČR nebude mít přístup k přímým platbám zemědělcům v plném rozsahu (minimálně 25 % jejich úrovně v roce 2004 s postupným jejich zvyšováním do roku 2013).

Časový nesouběh vzniká u příjmů ze strukturálních fondů, což je dáno tím, že

4) Analýza zpracovaná pěti evropskými výzkumnými centry v roce 2000 došla k závěru, že „obavy, že pracovní trhy zemí EU budou zahlceny přílivem pracovníků ze zemí střední a východní Evropy nejsou opodstatněny. I když východní Evropané nebudou působit na mzdy a zaměstnanost na agregátní úrovni, obchod a pohyb faktorů může mít nikoli zanedbatelný vliv na regiony bezprostředně sousedící s těmito zeměmi a na specifické sektory, které jsou více vystaveny dovozu z Východu“ (The Impact, 2000, s. 1). Podle jiného pramene připravenost českých pracovníků hledat zaměstnání v některé zemi EU je menší než v jiných kandidátských zemích. Výzkumné centrum CEORG se sídlem v Bruselu na začátku roku 2001 zjistilo, že pouze 4 % českých občanů chce jít pracovat do zemí EU proti 7 % Maďarů, 9,6 % Bulharů, 13 % Poláků a 17,3 % Rumunů. Německo je ve všech případech jejich hlavní cílovou zemí: 40 – 48 % by směřovalo do Německa, na druhém místě je Rakousko, Velká Británie je na třetím místě.

tyto prostředky mohou být poskytnuty až po schválení regionálních projektů, tedy nejdříve až v dalším roce. Hrozilo tak vážné riziko, že Česká republika se stane v prvních zhruba dvou-třech letech čistým příjemcem evropského rozpočtu, jak také vyplynulo z výpočtu Komise uveřejněného v září 2002. Z tohoto výpočtu by se tak Česká republika vedle Kypru, Malty a Slovinska stala čistým plátcem evropského rozpočtu. V případě ČR měly příspěvky do rozpočtu v roce 2004 činit 835 mil. EUR, zatímco z rozpočtu měla naše země získat 650 mil. EUR (viz Verheugen, 2002). To bylo pro nové členské země nepřijemné překvapení, protože všechny očekávaly, že po vstupu se stanou čistými příjemci prostředků z evropského rozpočtu. Navíc, pro nové členské země to mohlo znamenat absolutní zhoršení situace, protože před přijetím (až do roku 2003) se předpokládá, že budou příjemci prostředků z tzv. předvstupních programů (PHARE, ISPA, SAPARD), které však okamžikem vstupu ukončí svou činnost. Česká republika získala v roce 2001 z tohoto titulu 5,3 mld. Kč. Komisař G. Verheugen označil situaci, za níž by nové členské země musely v počátečním období více do evropského rozpočtu platit než získávat, za „politicky a psychologicky nepřijatelnou“ a navrhl vyplácet „postiženým zemím“ kompenzace, které by odstranily jejich pasivní rozpočtovou bilanci. Odkázal přitom na to, že taková situace vznikla také při rozšiřování v roce 1995, kdy byly přijímány Finsko, Švédsko a Rakousko a kdy bylo nutno přijmout podobný korekční mechanismus. Pokud by ČR nevyjednala kompenzace, měla by podle odhadu nárok v letech 2004 – 2006 čerpat pouze 29 mil. EUR (rozdíl příjmů a plateb). Vyjednaná kompenzace (druhá největší po Polsku) činí 747 mil. EUR, čímž se její čistá pozice v období 2004 – 2006 zvýšila na 776 mil. EUR.⁵⁾

Podpora obyvatel členských zemí myšlenka rozšíření EU není zcela jednoznačná a liší se v různých zemích. S vědomím této bariéry zahájila sama Komise vlastní komunikační strategii a vydala pro občany členských zemí zvláštní brožuru obsahující odpovědi na nejčastěji kladené otázky související s rozšířením. Pro občany kandidátských zemí je zajímavé vědět, jaké problémy hýbají občany zemí EU a jaké „mýty“ je žádoucí odstranit, aby jejich podpora budoucího rozšíření byla dostatečně vysoká.⁶⁾ Je pravda, že o přijetí nových zemí se v žádné členské zemi nebude konat referendum (irské referendum se týkalo přijetí smlouvy z Nice, která má však pro rozšíření Unie klíčový význam). Přesto postoje občanů členských zemí nelze ignorovat, protože v národních parlamentech členských zemí se budou smlouvy o přijetí nových zemí projednávat a ratifikovat. Podívejme se nejdříve, jak je tomu s podporou rozšíření u obyvatelstva členských zemí.

5) V prvních třech letech členství v EU by podle odhadů měla ČR přispívat do evropského rozpočtu částkou 2574 mil. EUR, celkově by však čerpala částku 3350 mil. EUR. Z toho 2603 mil. EUR představuje odhadovanou sumu prostředků, jež by měla ČR čerpat na zemědělství (tržní opatření, přímé platby, rozvoj venkova), strukturální opatření (strukturální fondy, fond soudržnosti) a vnitřní programy (budování institucí). Zbývajících 747 mil. EUR představuje částku, kterou ČR vyjednala k vylepšení čisté pozice vůči evropskému rozpočtu (viz MZV: K výsledkům jednání o přistoupení ČR k EU; www.euroskop.cz).

6) Publikace vydaná Komisí v roce 2001 pod názvem *Enlargement Argumentaire* se zaměřuje na tyto problémové oblasti: Obecné ekonomické otázky, Hospodářská a měnová unie, Zaměstnanost a pracovní trhy, Zemědělství a Strukturální fondy a rozpočet. Mezi otázkami nalézáme tyto: Jaké ekonomické efekty lze očekávat z rozšíření v nynějších 15 členských zemích; Budou muset občané současných členských států platit vyšší daně kvůli rozšíření; Nebude vnější hodnota eura ohrožena v důsledku rozšíření; Kdy se noví členové zapojí do měnové unie; Jaké změny v mobilitě pracovních sil lze očekávat v rozšířené Evropě; Dojde k tomu, že se firmy z 15 členských zemí budou přesouvat do nových zemí kvůli nižším nákladům a mzdám; Budou se automaticky uznávat diplomy v obou skupinách zemí; Jak se rozšíření dotkne zemědělství v 15 členských zemích; Jak se rozšíření dotkne evropského rozpočtu; Přestanou regiony v 15 členských zemích mít právo na prostředky strukturálních fondů, které zatím získávaly, také po rozšíření atd. (viz EC, 2001b).

Tabulka 2

Podpora rozšíření u veřejnosti ve vybraných zemích Evropské unie (v %)

	Pro rozšíření		Proti rozšíření	
	Jaro 2001	Podzim 2000	Jaro 2001	Podzim 2000
15 zemí EU (průměr)	43	44	35	35
Z toho:				
Nizozemsko	42	41	41	39
Velká Británie	35	31	34	36
Německo	35	36	42	43
Francie	35	35	47	50
Rakousko	33	32	49	50

Pramen: European Commission, Eurobarometer, 2001, IV-V, č. 55, cit. podle Uniting Europe, 2001, č. 163, s. 13.

Zarážející je především poměrně nízký podíl (průměr za 15 členských zemí) těch, kteří podporují rozšíření (43 % na jaře 2001). Ještě víc zarážejí údaje z Německa a Rakouska, kde rozšíření podporuje menší podíl veřejnosti než v zemích EU v průměru, přičemž proti rozšíření se staví téměř polovina dotázaných obyvatel. Nejvyšší podporu mělo na jaře 2001 rozšíření (50 % a více) v Dánsku, Švédsku, Itálii, Portugalsku, Španělsku, Irsku a v Řecku (v této zemi vůbec nejvyšší podíl: 70 %). Ve stejné době se v průměru 23 % obyvatel vyjádřilo, že by se měl proces rozšíření urychlit, 44 % bylo pro zachování dosavadního tempa a 16 %, že by se měl zpomalit. Občané členských zemí se také vyjádřili, jaké jsou jejich obavy z rozšíření: 55 % bylo přesvědčeno, že přibude přistěhovalců, kteří budou hledat práci, 53 % vyjádřilo obavy, že nezaměstnanost bude vyšší, 44 % se obávalo, že náklady na rozšíření budou příliš vysoké, stejně tak 44 % dotázaných vyjádřilo přesvědčení, že se zvýší intenzita organizovaného zločinu, 42 % že se rozšíří pašování drog atd. V následujícím období se postoje obyvatel zemí EU mírně upravily ve prospěch rozšíření. Šetření Eurobarometru na jaře 2002 sice ukázalo, že už 50 % všech dotázaných v zemích EU podporuje rozšíření, přičemž 53 % z nich se domnívá, že tím bude zajištěn mír a bezpečnost v Evropě, avšak obavy zůstávají: 51 % má pocit, že náklady na rozšíření budou příliš vysoké a 49 % má obavy z toho, že jejich země ztratí finanční podporu z unijních fondů.

Problém, který znepokojuje země EU, je **nepříznivý vývoj jejich konkurenceschopnosti** v globálním světě. Unie je sice „obrem“ v ekonomickém smyslu toho slova: je největším obchodním subjektem ve světě, přitahuje obrovské množství zahraničního kapitálu a sama patří mezi přední investory ve světě, avšak v 90. letech, zejména v jejich druhé polovině, Evropa vykazovala řadu slabých míst ve své ekonomické výkonnosti. Zejména vůči USA měla nižší dynamiku, větší nezaměstnanost, nižší přírůstky produktivity práce, horší výsledky v technickém vývoji. Všeobecně panuje přesvědčení, že Evropa poněkud zaostala v tzv. nové ekonomice založené na informačních a telekomunikačních technologiích jak v jejich výrobě, tak v aplikaci.

S určitým zpožděním reagovala Unie na tyto výzvy přijetím tzv. lisabonské strategie (2000). Ta si předsevzala poměrně ambiciózní cíl: vytvořit do roku 2010 z Evropy „nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomiku“. To je zásadní rozhodnutí, avšak jeho realizace musí počítat s tím, že se Unie skládá z 15

suverénních států a její instituce nemají pravomoc přikazovat jim, co v té věci mají dělat. Rok po zahájení nové strategie, při zasedání Evropské rady ve Stockholmu, bylo se zklamáním konstatováno, že proces postupuje velice pomalu. Zpráva Komise z jara 2002 o konkurenceschopnosti zemí Unie jim adresovala vážné varování, že jsou ohroženy cíle lisabonské strategie, pokud členské země neprokáží „větší odhodlání při prosazování hospodářských reforem“.

Situace poznamenaná pomalým postupem při zvyšování ekonomické výkonnosti Unie má své důsledky: trpí tím důvěryhodnost Unie na mezinárodním fóru, snižuje se kredibilita evropského integračního procesu jak v členských zemích, tak za jeho hranicemi. Panuje také obava, zda rozšířením Unie nebude na určitou dobu poznamenaná také její celková ekonomická výkonnost.

A nakonec se současné rozšíření vyznačuje tím, že probíhá v době, kdy Unie sama prochází složitým obdobím hledání nové identity, které by mělo vyústit v rozsáhlou **reformu jejího vnitřního (institucionálního) uspořádání**. Jde o poměrně široký okruh problémů, které uzrály již dříve, avšak byly urychleny perspektivou rozšíření o více než desítku nových zemí. Jde tu jednak o náplň činnosti jednotlivých institucí početnější Unie (především Komise, Rady a Evropského parlamentu) a vazbu mezi nimi, jednak o mnohem širší problém, který s tím souvisí a který bývá nazýván „ztrátou kredibility“, „ztrátou legitimacy“, „demokratickým deficitem“. Představitelé Unie, především členové Komise, mnohokrát prohlásili, že jsou si vědomi toho, že vznikl pocit odcizení evropských občanů vůči Unii (viz malá účast ve volbách do Evropského parlamentu, nízká důvěra evropských občanů v instituce Unie, výsledek prvního hlasování o smlouvě z Nice v Irsku atd.). Že je Unie rozhodnuta jednat, svědčí výsledky zasedání Evropské rady v Laeken (prosinec 2001). Na něm převládl názor, že Evropa se „ocitá na rozcestí“, že je „v klíčovém bodě své existence“ a že proto stojí před „skutečnou transformací“, která volá po zcela jiném přístupu než jaký existoval před padesáti lety, kdy Společenství vznikalo (viz Deklarace, 2002, s. 2). Evropa si přitom uvědomuje, že velká část jejích problémů může být řešena pouze společnou koordinovanou akcí (bezpečnost a obrana, udržování životního prostředí, zaměstnanost, zvýšení ekonomické výkonnosti, přistěhovalectví, nezávadnost potravin aj.). Mnoho se očekává od Konventu o budoucnosti Evropy, který zahájil svou práci na jaře 2002 a který má zpracovat závěrečný dokument s návrhy na varianty dalšího postupu. Mezivládní konference, která se má sejít v roce 2004, má dát odpověď na otázku o „vizích“ a „budoucnosti“ Unie. K příznivému průběhu dalšího jednání by měla přispět také Charta základních práv přijatá v Nice (zatím ovšem jako právně nezávazný dokument), dokument o „Evropské vládní moci“ (European Governance), který na podzim 2001 uveřejnila Komise.

K otázce budoucnosti Unie se také vyjádřili přední evropští politici. Především jde o to nalézt odpověď na otázku, jakou podobu by měla mít politická Unie, o níž mluví smlouvy, která už v blízké budoucnosti zahrne 25 – 28 zemí a která směřuje k tomu, aby v dalším zahrnula prakticky celý evropský kontinent. Stanovisko k tomu vyjádřila sama Komise ústy svého předsedy R. Prodiho: zeštíhlit správu Evropské Unie, přenechat „Bruselu“ pouze otázky zásadní povahy, přenést velkou část aktivit na členské země, případně regiony (důsledně prosazovat zásadu subsidiarity), přiblížit Unii občanům větší průhledností při přijímání rozhodnutí, vtáhnutím parlamentů členských států do tohoto procesu, soustředit se na úkoly, které jsou evropským občanům nejbližší (evropská bezpečnost, kriminalita, životní prostředí, zaměstnanost, ochrana spotřebitele zejména u potravin). Návrhy jdou ještě dále: předpokládají vypracování evropské ústavy, vytvoření skutečně evropského parlamentu jako zákonodárné instituce, vytvoření evropské vlády, zvolení evropského prezidenta. Všechny tyto nastávající změny se bytostně dotknou také České re-

publiky, protože se rozhoduje o tom, do jaké Evropy, která je v pohybu, naše země vlastně vstoupí. Byly však vysloveny i obavy, zda rozšíření Unie o deset nových zemí neztíží nalézání společného stanoviska v otázkách životně důležitých pro její budoucnost.

4. Problémy se vstupem na straně České republiky

S ekonomickými důsledky vstupu naší země do EU se bude muset vypořádat mnoho subjektů: vláda, centrální orgány státní správy, podniková sféra, finanční instituce, regiony a jejich orgány, zaměstnanci, zemědělci, různé skupiny obyvatelstva (rozdělené podle věku, profese, místa bydliště, blízkosti k hranicím atd.).

Velice důležité místo v procesu adaptace má **vláda**, která od roku 1998 považuje přípravu na vstup za svou nejvyšší prioritu. Svědčí o tom celá řada dokumentů: především *Hospodářská strategie vstupu do Evropské unie: konkurenceschopnost – růst- zaměstnanost-solidarita* z května 1999, dále *Společné hodnocení priorit hospodářské politiky ČR a Evropské komise* podepsané v Bruselu v listopadu 2000 a konečně *Střednědobá koncepce sociálního a ekonomického rozvoje*, přijatá v lednu 2001. Tento dokument je zajímavý proto, že stanovuje směry hospodářské a sociální politiky české vlády do konce roku 2005 (obsahuje celkem 12 klíčových směrů a v nich vytýčuje cíle, nástroje a úzká místa) s cílem minimalizovat rizika spojená se vstupem do Unie. Strategie formuluje celkem tři hlavní cíle na léta 2000 – 2005:

a) **zvýšit konkurenceschopnost**: vychází z předpokladu, že schopnost ekonomických subjektů vyrovnat se s konkurenčními tlaky na trzích Unie ovlivní zásadním způsobem náklady spojené se vstupem do EU,

b) **zachovat sociální smír**: vychází z předpokladu, že změny v hospodářské politice spojené se zvyšováním konkurenceschopnosti české ekonomiky vyžadují rozvoj spolupráce a vytváření konsenzu mezi hlavními aktéry těchto změn,

c) **podpořit vyvážený rozvoj regionů**: vychází z předpokladu, že narůstající rozdíly mezi regiony, pokud jde o míru nezaměstnanosti, výši průměrných mezd či stupeň poškození životního prostředí mohou vytvářet nerovné příležitosti pro obyvatele a podnikatelské aktivity v jednotlivých regionech a vytvářet podmínky pro růst sociálního napětí a narušování sociálního smíru (viz RASES, 2001b, s. 11-12).

Dá se říci, že koncepce české vlády s perspektivou do roku 2005 vystihuje celkem správně a vyváženě žádoucí cíle její politiky. O jejích nástrojích a úzkých místech na tomto místě nehovořím, odkazuji pouze na velice přehlednou analýzu výchozích podmínek koncepce, slabých a silných stránek, příležitostí a rizik českého sociálního a ekonomického vývoje. Dokument doprovází odhad finančních nároků této koncepce na státní rozpočet, na státní fondy a na zdroje EU, jež jsou uvedeny v třech tabulkách dokumentu (s. 6-8). V dalším se stručně zastavím u tří bodů:

a) jak se jeví otázka ekonomických a sociálních nákladů vstupu do Unie,

b) jaké odhady ekonomických a sociálních dopadů byly zatím zpracovány,

c) jak se vyvíjí podpora českých občanů vstupu země do Unie.

Odpověď na otázku **ekonomických a sociálních nákladů a dopadů** spolu úzce souvisí.

Nositeli nákladů jsou **tři subjekty**: jednak vláda, dále podniková sféra a nakonec občan, především jako zaměstnanec. Ve všech případech jde jak o náklady související s přizpůsobováním domácí legislativy právnímu řádu EU, které se týká vlády, podniků a občanů, tak o náklady vyvolané adaptací na nové konkurenční podmínky, které dopadají jednak na podniky, jednak na zaměstnance.

Náklady, které nese a ještě dále ponese stát, vyplývají z toho, že je nutno vytvářet právní a institucionální podmínky a struktury, které jsou srovnatelné se země-

mi Unie. Sem patří vytváření nových institucí a rozšiřování existujících institucí o novou agendu, spojené ve všech případech se získáním nových pracovníků, resp. změnou jejich kvalifikace. Na tomto místě bychom mohli uvést zřízení a fungování Úřadu na ochranu hospodářské soutěže, zřízení odborů pro evropskou integraci na všech centrálních úřadech, zřízení kapacit na monitorování státních podpor, kapacit nutných k zapojení do společné zemědělské politiky, kapacit na rozdělování a kontrolu přijímané finanční pomoci z fondů Unie a mnoho dalších.⁷⁾

Náklady vyvolané adaptací na legislativu EU a vyžadované v podnikové sféře byly odhadnuty ve studii zpracované kolektivem autorů podle zadání Rady vlády pro ekonomickou a sociální strategii v roce 2001 (viz RASES, 2001a, s. 94-108). Dodatečné a předvídatelné náklady vznikají ve dvou oblastech: při uplatňování standardů Unie platných v oblasti pracovních vztahů a sociální ochrany a vedle toho při zavádění požadavků na ochranu životního prostředí.

U sociální legislativy jde o početný soubor směrnic týkajících se požadavků na bezpečnost a ochranu zdraví na pracovišti a vedle toho směrnic týkajících se pracovních podmínek, pracovního práva a sociální ochrany. V těchto případech se nebude možno vyhnout zvýšení nákladů pro podnikatelské subjekty. Jen náklady uváděné v citované publikaci na realizaci směrnic v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, opírající se o přibližné odhady podnikatelské sféry, by si mohly vyžádat dodatečné výdaje v rozsahu 47 mld. Kč (v cenách roku 1999), což by znamenalo zvýšení celkových nákladů práce zhruba o 6,5 %. Při rozložení těchto nákladů do pěti let by se roční dodatečné náklady na práci zvyšovaly v průměru o 1,3 %. Mezi odvětvími však existují velké rozdíly v rozsahu nutné adaptace, z čehož vyplývá, že v krátkém období by to mohlo ohrozit konkurenceschopnost podniků v některých odvětvích (např. v chemickém průmyslu aj.). Dodatečné výdaje si vynutí adaptace na požadavky směrnic upravující pracovní podmínky (zejména směrnice o platební neschopnosti zaměstnavatele, o pracovní době, o vysílání zaměstnanců při poskytování služeb přes hranici aj.).

Mnohem nákladově náročnější bude splnění požadavků na ochranu životního prostředí, které se týká nejen podniků, ale především veřejných rozpočtů (státního, regionálního a místního). Podle odhadu citované publikace se požadavky na výdaje státního rozpočtu do roku 2010 zvýší o 65 mld. Kč (hlavně na ochranu vod), výdaje regionálních rozpočtů by se proti současnému stavu měly zvýšit o 25 mld. Kč ročně, podniková sféra bude muset podle odhadu zvýšit své výdaje na ochranu životního prostředí zhruba o 15 mld. Kč, což představuje přibližně 0,3 % nákladů podnikové sféry v roce 2000. Hlavní část nákladového břemene ponesou tedy veřejné rozpočty.

Všechny odhady nákladů na vstup v uvedených dvou oblastech jsou neúplné, a proto jen orientační. Přesto z nich vyplývá značná náročnost a nákladnost přípravy. V podnikové sféře by se tím zvýšily náklady v průměru asi o 0,5 %, což by představovalo snížení průměrné roční rentability nákladů proti současnému stavu asi o pětinu. Udržení rentability by vyžadovalo uhradit toto zvýšení nákladů jinými úsporami (tamtéž, s. 107-108).

Problém může nastat u těch podniků, kde dojde k souběhu opatření ke zvýšení bezpečnosti a ochrany při práci s opatřeními k ochraně životního prostředí. Zvláště citlivě se to může dotknout podniků, které jsou ztrátové a málo rentabilní. Podmínky jejich přežití se tím mohou dále ztížit. Mělo by ale být zcela jasně řečeno, že na prostou většinu těchto nákladů by bylo nutno vynaložit i bez vstupu do Unie. I po-

7) Podrobný přehled o nákladech na vybudování administrativních kapacit vyplývajících z členství (personální, finanční aj.) lze nalézt v každoročně aktualizovaném Národním programu přípravy České republiky na členství v EU sestávaném Ministerstvem zahraničních věcí ČR.

stavení mimo Unii, jak ukazuje příklad Norska, nutí exportéry k přijetí většiny legislativy vztahující se k vnitřnímu trhu.

Otázka všestranného posouzení **ekonomických a sociálních dopadů** vstupu je zcela legitimní a pro podporu občanů ve věci vstupu do Unie (viz dále) nesmírně důležitá. Každá odpověď může však být pouze přibližná a závisí na zvolených předpokladech. Otázky, které se v souvislosti s tím kladou, jsou tyto:

a) jak se bude vyvíjet konkurenceschopnost po vstupu, na čemž stojí vyhlídky přibližování průměru zemí EU, prosperita nové členské země a potvrzení teze, že členství v EU střednědobě a jednoznačně dlouhodobě přispívá blahobytu země (viz zkušenosti zemí, které se v předchozím období začlenily do Unie a měly přitom srovnatelné výchozí podmínky),

b) jak se bude vyvíjet ekonomická výkonnost země (měřená přírůstky HDP a vývojem HDP na obyvatele), což je odvozeno od odpovědi na první otázku,

c) jak se budou vyvíjet ceny a také mzdy.

Konkurenceschopnost země aspirující na členství v Unii patří k ostře sledovaným ukazatelům, jimiž je hodnocena připravenost země na vstup (viz druhé Kodaňské kritérium, které uvádí požadavek disponovat fungující tržní ekonomikou a schopností vyrovnat se s konkurenčním prostředím vnitřního trhu). Opodstatněnost tohoto kritéria pro přijetí do Unie je pochopitelná: nechce přijímat země, které svou nízkou ekonomickou výkonností budou břemenem pro evropský rozpočet, které by svými nevyřešenými ekonomickými a sociálními problémy vytvářely nejen určité napětí mezi členskými zeměmi, ale nenaplnily také očekávání jejich obyvatel z členství. Komise velice bedlivě sledovala vývoj konkurenceschopnosti české ekonomiky. Zatímco v posudku z roku 1997 byla velice skeptická a uváděla, že je „obtížné s definitivní platností posoudit, zda je země schopna toto kritérium splnit“, a ještě v hodnotící zprávě z roku 2000 nebyla ochotna označit definitivně ČR za fungující tržní ekonomiku a schopnost ČR obstát v konkurenčním prostředí evropských trhů byla ochotna přiznat pouze ve střednědobém období. Teprve zpráva z roku 2001 označila českou ekonomiku jednoznačně za „fungující tržní ekonomiku“ schopnou zvládnout konkurenční tlaky a tržní síly vnitřního trhu „v blízké době“. Poslední hodnotící zpráva Komise z října 2002 jde ještě dále. Konstatuje, že „hospodářství jako celek dosáhlo uspokojivé úrovně konkurenceschopnosti“. Přes výrazné posilování české koruny se během posledních pěti let zlepšila vnější konkurenceschopnost české ekonomiky, především díky vysokému přílivu přímých zahraničních investic, přírůstkům produktivity práce a poklesu jednotkových pracovních nákladů s výjimkou roku 1999 (viz EK, 2002, s. 9). Pozoruhodné je také závěrečné konstatování zprávy, že Česká republika by měla být schopna se vypořádat s konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci Evropské unie, což bylo uváděno i dříve, ale tentokrát bez jakéhokoliv časového omezení.

Je to nesporně jisté uznání české hospodářské politiky, kterou Komise hodnotí velmi pozitivně a zásluhu o příznivé výsledky v konkurenceschopnosti připisuje právě jí. Dovolím si ještě jednou ocitovat poslední zprávu EK hodnotící situaci předchozích několika let: „Makroekonomická stabilita byla v posledních třech letech udržena, i když s rizikem fiskální nerovnováhy. Makroekonomická politika byla prováděna s dostatečnou mírou předvídatelnosti umožňující ekonomickým subjektům kvalitní rozhodování. Tržní mechanismy fungují dobře a umožňují ekonomickým subjektům efektivní alokaci zdrojů. Úspěšný mix hospodářské politiky a makroekonomická stabilita vytvořily stabilní prostředí pro ekonomickou aktivitu“ (tamtéž, s. 9; ne zcela přesný český překlad byl porovnán a upraven podle originálu CEC, 2002a, s. 49). Vedle příznivého makroekonomického prostředí uvádí Komise ještě další faktory, které ovlivnily pozitivní vývoj české konkurenceschopnosti: je to kvalifikovaná pracovní síla, která se vyrovnává s ekonomickou restruk-

turalizací a činí českou ekonomiku konkurenceschopnější, dále vysoký podíl hrubých investic, jenž během posledních pěti let dosahoval v průměru 28,8 % HDP a byl nesen především soukromými investory, což umožnilo, aby produktivita rostla v posledních třech letech v průměru o 3,2 % ročně, přitažlivost české ekonomiky pro zahraniční investice soustředěné do strojírenství, výroby dopravních prostředků a do finančních služeb, pokrok podnikové restrukturalizace, který je ovšem větší u zahraničních firem a podniků exportně orientovaných, vysoký stupeň obchodní integrace se zeměmi EU. Zpráva oceňuje také to, že se výkonnost české ekonomiky zlepšila přes zhoršení vnějšího ekonomického prostředí.

Vedle konkurenceschopnosti, která zajímá hlavně české podnikatele a také zaměstnance, zejména v sektorech a podnicích, jejichž exportní výkonnost je nízká a jejíž zvýšení si vyžaduje velké investice, je mezi českou veřejností nejvíce kladena otázka, jak se po vstupu budou vyvíjet **ceny** a také **mzdy**. V otázkách, na něž občané prostřednictvím telefonní služby provozované Ministerstvem zahraničních věcí ČR dostanou odpověď, jakoukoli kladenou otázku vztahující se k budoucnosti ČR v Evropské unii, mají v prvních deseti nejčastěji kladených dotazech jednoznačné prvenství tyto: jak se budou vyvíjet ceny v ČR, jak budou ovlivněny české mzdy, důchody, jak se členství v EU dotkne sociální politiky apod. Je celkem přirozené, že průměrný občan vnímá budoucí členství ani ne tak jako zapojení do společenství, v němž je zaručeno bezpečné postavení České republiky mezi evropskými národy, v němž budou nastoleny zcela nové vztahy mezi evropskými národy, včetně bezprostředních sousedů, které vyloučí agresi a vydírání, zajistí prosperitu začleněním do většího hospodářského prostoru se solidaritou a pomocí těch vyspělejších a bohatších, ale zajímají ho na předním místě důsledky vstupu na jeho životní podmínky.

Odpověď, jak se budou vyvíjet ceny a mzdy po vstupu je nesmírně složitá, protože závisí na množství faktorů, které lze obtížně předvídat. Známý jsou však minimálně tyto dvě skutečnosti.

I mezi členskými zeměmi, dokonce i mezi těmi, které v roce 1957 zakládaly Evropské společenství, existují dodnes velké rozdíly v cenách. Jinými slovy: i na vnitřním trhu Evropské unie existují velké rozdíly v cenách stejného i obchodovatelného zboží. S malými výjimkami lze říci, že ani na jinak homogenním trhu Evropské unie neplatí zásada stejné ceny. Tím spíše lze odvodit, že takové nebezpečí, totiž zavedení stejných cen téhož zboží, jaké existuje u našich sousedů, v ČR nehrozí.

Růst cen i mezd se odvíjí koneckonců od úrovně produktivity práce. Ta je ve srovnání s našimi sousedy velmi nízká: podle údajů Eurostatu dosahovala úroveň produktivity práce v českém zpracovatelském průmyslu vůči průměru zemí EU 53 % (1998). S růstem produktivity a pokud mzdy nebudou tento růst předbíhat, vzniká předpoklad, že porostou mzdy, tím i ceny, že se bude snižovat rozdíl v cenových hladinách, rozdíl v ekonomické výkonnosti a že se ČR bude přibližovat průměru zemí EU. Růst cen je za těchto podmínek něčím zcela přirozeným a je jen výrazem toho, že se zvyšuje technologická úroveň ekonomiky a její výkonnost a že se také bez negativních důsledků mohou zvyšovat mzdy. Jinými slovy: každá země, která „dohání“ ve své ekonomické výkonnosti země vyspělejší, musí počítat s růstem cen.

Situaci v ČR důkladně zanalyzovala skupina autorů, která v roce 2001 předložila výsledky svého výzkumu (viz RASES, 2001a). V nové publikaci z roku 2002 se autoři soustředili na otázky ekonomické konvergence, konkurenceschopnosti a sociální soudržnosti (viz RASES, 2002). Odtud jsou čerpány i následující údaje.

Po vstupu do EU je třeba počítat s postupným sbližováním, přizpůsobováním cenové hladiny a cenových relací, které existují v zemích EU. Tento proces bude

však dlouhodobou záležitostí. V roce 2001 dosáhla cenová hladina ČR, která se postupně zvyšovala již během transformačního období, zhruba 44 % průměru Unie (43 % vůči cenové hladině SRN). Vzdálenost domácí cenové hladiny od její úrovně v zemích EU je podstatně větší než odpovídá rozdílu ekonomické úrovně. To naznačuje, že po vstupu se otevře značný prostor pro cenový růst. Ve struktuře cenové hladiny se jednotlivé položky individuální spotřeby značně liší. Nejbližší jsou ceny ve spojích (85 %), v osobní dopravě (84 %) a v alkoholických nápojích (82 %), u elektřiny a paliv je rozdíl větší (65 %). Vyšší ceny existují u zboží, které pochází z dovozu, u něhož neexistuje možnost substituce a není dostatečná konkurence. Naproti tomu velký rozdíl cen je u nájemného (16 %), dopravních služeb (20 %). Z potravin mají nejnižší cenovou úroveň chléb a pečivo (41 %) a maso (42 %). Podle autorů analýzy nutno počítat s růstem cen potravin, zejména v důsledku působení společné zemědělské politiky. Za těchto okolností (především zapojením do společné zemědělské politiky, což je však předpoklad, který se v uvedeném období oproti očekávání autorů v plném rozsahu neuskutečnil) vychází autorům, že by měly spotřebitelské ceny potravin v letech 2000 – 2006 (1999 = 100) stoupnout asi o 40 % (viz RASES, 2002, s. 22).

Pokud jde o mzdy, zejména vůči Německu, vychází autorům, že do roku 2008 se úroveň hrubé mzdy v Kč téměř zdvojnásobí. V nominálním vyjádření by se mohla česká mzda do roku 2005 zvýšit o 25 – 27 % a do roku 2008 o 31 – 35 %. V přepočtu podle parity kupní síly by mohla průměrná hrubá mzda na pracovníka v ČR dosáhnout 51 % úrovně SRN z roku 2000. Podle projekcí by měla do roku 2005 vzrůst na 55 – 57 % a do roku 2008 na 60 – 63 % německé úrovně.

Autoři však varují, že klíčovým předpokladem tohoto přibližovacího procesu je sladěný vývoj produktivity práce a cenové a mzdové úrovně. „Příliš rychlá konvergence cenové úrovně, nepodložená předstihem růstu produktivity práce před jejím růstem v zemích EU (a na něj navazujícím vyrovnáváním mzdových příjmů), by mohla ohrozit vývoj životní úrovně v důsledku poklesu reálných mezd. Naopak příliš silné mzdové tlaky, vynucující si růst mezd neodpovídající produktivitě práce, by vedly ke snížení konkurenceschopnosti podnikatelské sféry, ke zpomalení ekonomického růstu a koneckonců ke vzestupu nezaměstnanosti“ (RASES, 2002, s. 23-24). Jediným doporučením zůstává citlivá hospodářská politika, která je schopná pružné reakce.

Zůstává odpověď na otázku o **podpoře vstupu do Unie ze strany české veřejnosti**. Od roku 1996 se v kandidátských zemích sleduje, jak veřejnost vnímá Evropskou unii, jak je podporován vstup do EU a jak by občané hlasovali v případě referenda o členství. Dlouhodobě se ČR nachází na konci tabulky, pokud se hodnotí podpora veřejnosti v různých kandidátských zemích pro vstup do Evropské unie. Údaje, které získal Eurobarometer ve skupině čtyř zemí visegradské skupiny v roce 2001, jsou výmluvné a jsou shrnuty v následující tabulce.

Tabulka 3

Podpora vstupu do Evropské unie (v %)

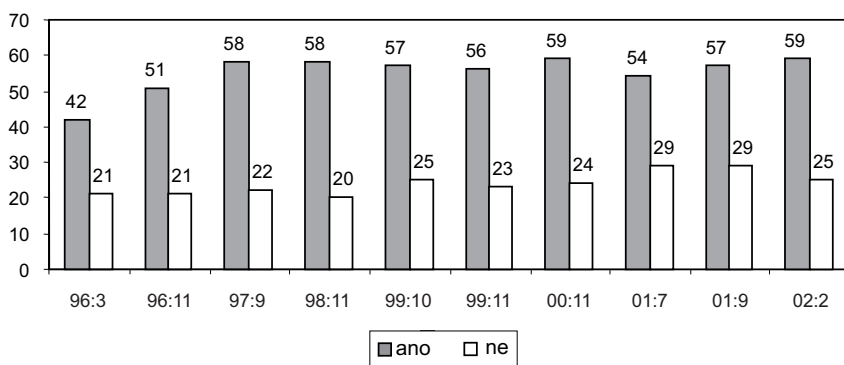
Česká republika	46
Polsko	51
Slovensko	58
Maďarsko	60

Pramen : Uniting Europe, 2001, č. 169, s.15.

Ještě nižší podporu měly všechny pobaltské státy: Estonsko a Litva (33 %), Lotyšsko (41 %) a Malta (39 %). Naproti tomu velké podpoře se vstup těšil v Bulharsku (74 %) a nejvyšší vůbec v Rumunsku (80 %).

Sociologický ústav AV ČR shromáždil údaje od března 1996 do února 2002, z nichž si lze učinit obrázek, jak během tohoto období čeští občané odpovídali na dvě otázky (viz graf a tabulka 4). Na přelomu února a března 2002 podporovalo úsilí české vlády o integraci do Evropské unie 59 % občanů, 25 % s tím nesouhlasilo a 16 % si na to nevytvořilo vlastní názor.

Má ČR usilovat o vstup do Evropské unie? (odpovědi v %)

Poznámka: ANO = součet odpovědí „rozhodně ano“ a „spíše ano“, NE = součet odpovědí „spíše ne“ a „rozhodně ne“. Dopočet do 100 % u každé dvojice údajů je odpověď „neví“.

Pramen: Aktuální postoje veřejnosti ke vstupu do EU. Praha, Sociologický ústav AV ČR, Centrum pro výzkum veřejného mínění, duben 2002.

Dlouhodobě tak podpora vstupu zůstává stabilní a pohybuje se na nadpoloviční hladině. Negativní postoje vzrostly v roce 2001. Byly reakcí na zahraniční protesty proti Temelínu a na jednání, které vyústilo v omezení volného pohybu českých občanů. V roce 2002 se navrátily na úroveň dřívějších let. Diskuse kolem tzv. Benešových dekretů, jak se zdá, postoj veřejnosti vůči vstupu do Unie prakticky nijak neovlivnily. Pohled na vývoj postojů od roku 1996 do začátku roku 2002 ukazuje, že se rozdělení veřejnosti na dvě skupiny (s převahou té, která vstup podporuje) od konce roku 1997 prakticky nezměnilo.

Tabulka 4

Kdyby se zítra konalo referendum o členství ČR v Evropské unii (odpovědi v %)

	1997	1999	2000	duben 2001	červen 2001	říjen 2001	listopad 2001	únor 2002
hlasoval by pro členství	46	35	44	39	38	45	44	48
hlasoval by proti členství	15	16	16	19	17	18	14	18
neví, jak by hlasoval	19	22	18	21	24	20	27	18
nehlasoval by	12	8	9	7	8	7	6	5
neví, zda by hlasoval	8	19	13	14	13	10	9	11
Podíl pro/proti	46/15	35/16	44/16	39/19	38/17	45/18	44/14	48/18

Pramen: viz graf.

V druhé otázce se zjišťovalo, jak by naši občané hlasovali v referendu o vstupu do EU. Obdobně jako v předchozím případě se potvrzuje, že v první polovině roku 2001 došlo k ochlazení vztahu naší veřejnosti ke vstupu do EU: ochota hlasovat pro vstup poklesla mírně pod dvě pětiny. Na jaře 2002 naopak podíl osob připravených v referendu podpořit vstup naší země do EU stoupl a dosáhl svého historického maxima: pro by hlasovala téměř polovina obyvatel (48 %), proti by se postavilo 18 % občanů, asi třetina neví, jak by se v referendu zachovala. I o těchto výsledcích průzkumu postojů našeho obyvatelstva lze říci, že se dlouhodobě (1997 – 2002) příliš nemění.

5. Vyhlídky reálné konvergence

Velké rozdíly ekonomické úrovně vyjadřované zpravidla ukazatelem HDP na obyvatele podněcují k úvahám o délce období, které bude nutné, aby se nové členské země přiblížily nejdříve k úrovni 75 % průměru Unie a v dalším období tohoto průměru dosáhly. Česká republika se sice může pyšnit tím, že svou ekonomickou úroveň stojí (vedle Slovinska) v čele tabulky kandidátských zemí, avšak za to vděčí zděděnému historickému náskoku. Na druhé straně není žádný důvod k sebeuspokojení, protože během transformačního období 90. let naše země byla (vedle Rumunska) jedna z těch, které si svoje postavení (měřené v HDP na obyvatele v paritě kupní síly) zhoršily. Zatímco ještě v roce 1997 dosahoval HDP na obyvatele 63 % průměru 15 členských zemí (Slovinsko mělo tehdy 68 %), poklesl tento ukazatel v důsledku tříletého ekonomického propadu na 58 % v roce 2000, v roce 2001 se hodnota tohoto ukazatele zvýšila na 60 % průměru, takže hodnotící zpráva Komise z roku 2001 musela konstatovat, že Česká republika neudělala žádný pokrok v dohánění EU. Poslední údaj hodnotící zprávy z r. 2002 uvádí dokonce jen 57 %, ale upozorňuje, že byl získán na základě jiné metodologie a není tedy srovnatelný s předchozími údaji. Přesto můžeme dodat, že ostatní kandidátské země (zejména Maďarsko a Polsko) se přiblížily české úrovni, Slovinsko se od ČR dále vzdálilo.

Tabulka 5

HDP na obyvatele (PPS) ve vybraných kandidátských zemích (rok 2001, průměr členských zemí EU = 100)

Česká republika	57
Maďarsko	51
Polsko	40
Slovensko	48
Slovinsko	69

Pramen: CEC, 2002a, s. 108.

Odhadem možného vývoje reálné konvergence se dnes zabývá řada institucí. Velice důkladnou analýzu vyhlídek reálné konvergence České republiky nalezneme v publikaci RASES z roku 2001. Opírá se o řadu předpokladů, které všechny na tomto místě neuvádím. Zmíním se jen o předpokládaném růstu české ekonomiky, který by se měl zrychlovat na 4,2 % v letech 2002 – 2004 a na 5,2 % v letech 2005 – 2008. Další předpoklady se týkají vývoje produktivity, vztahu inflace, mezd a produktivity práce, míry nezaměstnanosti, deficitu veřejných rozpočtů a dalších. Dosažení 70 % ekonomického průměru zemí EU vyžaduje při uváděných tempech růstu HDP 8 až 9 let, což znamená, že této úrovni by bylo možné dosáhnout v le-

tech 2008 – 2010, dříve než v jiných kandidátských zemích (s výjimkou Slovinska a Kypru). Pokud by předpokládaný růst HDP pokračoval i v dalším období, mohla by ČR v roce 2012 dosáhnout přibližně 75 % úrovně zemí EU a 70 % úrovně Německa. Analýza ovšem správně dodává, že přijetím deseti nových zemí se po rozšíření Unie sníží průměrná ekonomická úroveň zemí EU o 9,2 %. Poměr ČR k průměru EU by se tak „snadno“ a bez velkého úsilí dostal na úroveň 65 % již v době vstupu a v roce 2008 by mohl překročit úroveň 75 % (viz RASES, 2002, s. 104-105).

Zmíním se ještě o dvou odhadech vyhlídek reálné konvergence, první z dílny Komise (2001), druhý byl zpracován ve Vídeňském ústavu mezinárodních studií (WIIW, 2002). Analýza reálné konvergence zpracovaná Komisí především konstatuje, že mnoha kandidátským zemím bude trvat více než jednu generaci než dosáhnou úrovně 75 % průměru EU (HDP na obyvatele v paritě kupní síly). Rumunsko k tomu bude potřebovat 34 let, Polsko 33, Bulharsko a Litva 31, Malta 30, Slovensko 20, Maďarsko 11 let, pouze Kypr už této úrovně dosáhl a Slovinsko se k této úrovni dostane v roce 2002. Česká republika by se mohla k této úrovni dostat za 15 let (za předpokladu, že její ekonomika poroste o 3,8 % ročně (viz www.euractiv.com, 6. 12. 2001). Předpověď vídeňského ústavu z roku 2002 shrnutá v tabulce 6 zhruba odpovídá předchozím odhadům (předpokládá se, že HDP v nových zemích poroste v průměru o 4 % ročně, kdežto „staré“ členské země s dynamikou o polovinu nižší) (viz www.euractiv.com, 26. 3. 2002).

Tabulka 6

Prognóza vývoje HDP na obyvatele ve vybraných kandidátských zemích vůči průměru Evropské unie

	EUR (PPS)	EU = 100			
	2000	2000	2005	2010	2015
ČR	12538	59	64	7	78
Maďarsko	11245	53	9	65	72
Polsko	8779	41	45	49	54
Slovensko	10433	49	54	59	65
Slovinsko	15562	73	81	90	99
EU, průměr	21253	100	100	100	100

Pramen: www.euractiv.com, 26. 3. 2002.

Všechny existující propočty reálné konvergence mají pouze ilustrativní ráz a nejsou v žádném případě zárukou načrtnutého vývoje. Dávají však jak vládě, tak podnikatelské sféře a veřejnosti dosti názornou představu o možném dopadu vstupu do Unie na makroekonomický vývoj a vyhlídky dohánění vyspělejších členských zemí EU. Tyto projekce mohou přispět k realistickému odhadu důsledků vstupu do Unie a mohou mít do jisté míry také motivační a mobilizující účinek.

*

Česká republika do konce roku 2002 úspěšně dokončila projednávání zbývajících kapitol a tím splnila svůj hlavní „domácí úkol“ předvstupního období. Česká legislativa se stala kompatibilní s právní úpravou Unie, což je základní požadavek a potvrzení toho, že uchazečská země je připravena na vstup. Přechodná období udělená České republice v malém počtu odůvodněných situací odkládají převzetí

této legislativy do přesně stanoveného data po vstupu. V dubnu 2003 bylo jednání s Českou republikou uzavřeno podpisem smlouvy o přistoupení.

Unie, do níž ČR vstupuje, se sama vypořádává s problémy východního rozšíření. Našla však kompromisní způsob, jak uhradit finančně náročné náklady tohoto rozšíření. Jeho složitost a odlišnost od předchozích rozšíření si na straně Unie vynutily přechodná období ve dvou oblastech: ve společné zemědělské politice a u volného pohybu osob. I když nadcházející rozšíření považuje Unie za svůj hlavní politický úkol, stojí v současnosti před dalšími dvěma úkoly, jejichž řešení předurčí její budoucí podobu a její postavení ve světě: provést reformu svého institucionálního uspořádání a nepolevit v postupu lisabonské strategie.

Těžiště hospodářské politiky České republiky po splnění „domácího úkolu“ v podobě harmonizace vnitřního právního prostředí a vytvoření potřebných administrativních struktur dostává novou prioritu: postupně se přesouvá k novému, dlouhodobému „domácímu úkolu“, jímž je péče o to, aby domácí ekonomika obstála v konkurenčním prostředí jednotného trhu Unie.

I když je zavedení evropské legislativy do českého právního prostředí nezbytnou podmínkou vstupu pro ČR, není ještě zárukou bezproblémového vývoje po vstupu. Naše země bude muset usilovat o udržitelnou konkurenceschopnost ekonomiky s cílem upevňovat své místo na integrovaném evropském trhu. K tomu poskytuje začlenění české ekonomiky do Unie velkou příležitost, nikoli však automatickou záruku.

Literatura

Agenda 2000: For a Stronger and Wider Union. Brussels, European Commission, Bulletin of the European Union 1997, Supplement 5/97.

CVVM: Aktuální postoje veřejnosti ke vstupu do EU. Praha, Sociologický ústav AV ČR, Centrum pro výzkum veřejného mínění 2002 (duben).

CEC: Making Success of Enlargement. Strategy Paper and Report of the European Commission on the Progress towards Accession by each Candidate Countries. Brussels, Commission of the European Communities 2002(a).

CEC: Regular Report on the Czech Republic's Progress towards Accession. Brussels, Commission of the European Communities 2002(b).

Deklarace o budoucnosti Evropské unie, přijatá na zasedání Evropské rady v Laekenu, konaném ve dnech 14. a 15. prosince v Laekenu, Dokumenty Evropské unie. *Mezinárodní politika*, 2002, č. 2, příloha.

EC: The Economic Impact of Enlargement. Directorate General for Economic and Financial Affairs. Brussels, European Commission of the European Communities 2001, Enlargement Papers No. 4 (a).

EC: Enlargement Argumentaire. Brussels, European Commission 2001, Enlargement Papers No. 5 (b).

EC: Economic Impact of Enlargement to Central and Eastern Europe a Positive-sum Game for A11. Brussels, European Commission 2001 (http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gtddoc=IP/01/921/RAPID.3.7.2001)(c).

EK: Pravidelná zpráva Evropské komise o České republice za rok 2001. Pokrok v procesu přistoupení. *Ekonom*, 2001, č. 48, příloha.

EK: Pravidelná zpráva Evropské komise za rok 2002. Pokrok v procesu přistoupení. *Ekonom*, 2002, č. 43, příloha.

Hospodářská strategie vstupu do Evropské unie, konkurenceschopnost, růst, zaměstnanost, solidarita. Praha, Vláda ČR 1999.

ICEU: Finanční zdroje Evropské unie pro Českou republiku. Praha, Informační centrum Evropské unie při Delegaci Evropské komise v České republice 2000.

MZV: Národní program přípravy České republiky na členství v EU. Praha, Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2001.

Prodi, R.: For a Strong Europe, With a Grand Design and the Means of Action. Paris, May 29, 2001. Praha, Informační centrum Evropské unie při Delegaci Evropské komise v České republice 2001.

Prodi, R.: 2000-2005, Shaping the New Europe, European Parliament, Strasbourg 15 February 2000 (<http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p-gettxt=/41/0/RAPID/Ig=E>, 28. 3. 2000).

Prodi, R.: The Past and Future of European Integration. Madrid, to the Instituto de España, 7 February 2002. Praha, Informační centrum Evropské unie při Delegaci Evropské komise v České republice 2002.

RASES: Sociální a ekonomické dopady integrace České republiky do Evropské unie. Nové příležitosti, možná rizika. Praha, VŠE 2001(a).

RASES: Střednědobá koncepce sociálního a ekonomického rozvoje. Praha, Rada vlády České republiky pro sociální a ekonomickou strategii 2001(b).

RASES: Sociální a ekonomické souvislosti integrace České republiky do Evropské unie. Ekonomická konvergence, konkurenceschopnost a sociální soudržnost. Praha, Rada vlády pro sociální a ekonomickou strategii 2002.

The Impact of Eastern Enlargement on Employment and Labour Markets in the Member States. Final Report. European Integration Consortium: DIW, CEPR, FIEF, IAS, IGIER. Berlin and Milano 2000.

Uniting Europe: The European Integration Bulletin for Central and Eastern Europe and the NIS. Brussels Agence Europe, 2001-2002.

Urban, L.: Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění. Praha, Linde 2002.

Urban, L.: Procesy evropské integrace. In: *Vize rozvoje České republiky do roku 2015*. Praha, FSV UK, Centrum pro sociální a ekonomické strategie, 2001, s. 24-33.

Urban, L.: Příprava České republiky na vstup a plné uplatnění v Evropské unii. In: *Přůvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. Praha, FSV UK, Centrum pro sociální a ekonomické strategie 2000, s. 374-401.

Urban, L.: Vnitřní trh Unie a příprava České republiky na začlenění. In: Spěváček, V. a kol.: *Transformace české ekonomiky, politické, ekonomické a sociální aspekty*. Praha, Linde 2002, s. 360-388.

Verheugen, G.: None of the Candidate Countries Will Be Net Contributors (www.euractiv.com, 16.9.2002).

WB: Česká republika. Na cestě ke vstupu do Evropské unie. Washington, World Bank 1999. Zasedání Evropské rady, konané ve dnech 23. a 24. března 2000 v Lisabonu. *Mezinárodní politika*, 2000, č. 5, příloha.

Zasedání Evropské rady, konané ve dnech 7., 8. a 9. prosince 2000 v Nice. Dokumenty Evropské unie. *Mezinárodní politika*, 2001, č. 1, příloha.

Internetové zdroje :

www.evropska-unie.cz

www.euroskop.cz

www.europa.eu.int

www.vlada.cz

www.euractiv.com

CZECH REPUBLIC ON THE THRESHOLD OF THE EUROPEAN UNION

Luděk URBAN, Charles University, Faculty of Social Sciences, Institute of Economic Studies, Opletalova 26, CZ – 110 00 Prague 1 (e-mail: urban.ludek@quick.cz).

Abstract:

In the second half of the year 2000 the intensity of the economic integration of the country with EU economies was on a very high level. Czech law system has already absorbed and transposed major part of the *acquis* and has advanced also in building adequate administrative capacities to implement it.

In spite of this several problems and barriers have blocked the road to accession, both on the EU side and on the Czech side as well. In the end the outlooks of the real convergence of the Czech economy to the EU average based on Czech, EU and Austrian calculations are commented.

Keywords: EU enlargement, Czech preparation to EU accession, economic and social implications, popular support, real convergence

JEL Classification: F15, E31